

פרשת תצווה

"פעמון ורימון"

שמות פרק לא' פסוקים לא-לה'

ועשית את המעיל האפור
 כליל תכלת: והיה פי-ראשו בתוכו שפה יהיה לפיו סביב
 מעשה אוג כפי תחרא יהיה לו לא יקדע: ועשית על-שוליו
 רימוני תכלת וארגמן ותולעת שני על-שוליו סביב ופעמון
 זהב בתוכם סביב: פעמון זהב ורימון פעמון זהב ורימון על-
 שולי המעיל סביב: והיה על-אזרן לשרת ונשמע קולו בבוא
 אל המקדש לפני יהוה ובצאתו ולא ימות:

אכרונאל:

אמר
 ועשית עם שוליו רימוני תכלת וארגמן וגו'
 ופעמון זהב וגו' רוצה לומר שיפשה על שולי
 המעיל סביב רימוני תכלת וארגמן ותולעת
 שני והיו בצורה רימונים שלא פתחו פיהו
 וכמוהם ידוע מצד מספר החוסים שהיו בהם
 שכתוב בפרשת פקודי שהיו משוד שהוא שם
 מורה על החוש הנגסל שמונה בו הוא טעו
 שכתב הרלב"ג בגור משורה שהיא השדרה
 שיש בה צלעות רבות. ואמנם הפעמונים
 מרישי שהיו לעצמן פעמון זהב אחד בין שני
 רימונים. וכבר הקשה עליו הרשב"י שא"כ לא
 יהיו הרימונים משמיעין כלום גם שהיה צריך
 הכתוב לפרש במה יתלה הפעמונים ואם יפשה
 טבעות לחלוטן בתו. אלא שאין הרימונים חלולי
 והפעמונים טבעים בהם ונראים טהורים ולא
 פורש הכתוב טהורים. אבל רבותינו אמרו שהיו
 ע"כ רוצה לומר ליי מלפניו ול"ו מאחוריו
 כדאימא במסכת זבחים (ד' פ"ה) ונתנו השעם
 ברימונים והפעמונים האלה באופרו. ונשמע
 קולו בבוא אל הקודש לפני יי' ובצאתו ולא
 ימות רוצה לומר שבוה ישמע קול אהרן בבואו
 אל הקודש כי הקול שהוא יצירתו להמבונן
 שהוא בקדש ובה שהיה מועיל עליו מהבדלים
 ובוה יתיה ולא ימות למעט ההבדלות. כי
 ספני זה עצמו היה שלא יפסו הכהנים
 שתויי יין למקדש כדי שה"ן לא ימליח
 מההבדל ומתהבונן בדברים האלה כדאי.
 והאשר לומר שהיה השמעה קול הפעמונים
 כדי שידעו במחוק כל הכהן כי אלו היה
 מה לא היו נשמעים וי"ש ונשמע קולו וגו'

ולא ימות כמו שאחז"ל בכמני ביה בני שאם
 ויתיה אכונת רעה בלבם היו מהים באמנס
 למקדש וכאשר לא היו טומאים פסיעותיו היו
 יודעים שהוא בחטאו מה. ולכן נאמר ונשמע
 קולו וגו' בבואו אל הקודש ובצאתו ולא ימות
 המעמולים אמרו שהיה זה כעין נטילת רשות
 להכנס כי הבא באיכל המלך פתאום מבלי
 רשות חייב גיחה כמו שזכר באתשורוש שמי
 שיכנס בהצר המוכי מכלי קריאה אחת דמי
 להביות. ומאלו בזה היה הכ"ג משמיע קולו
 וקורא תוצואו כל איש מעלו ואבוא אל עבודת
 המלך במ"ש וכל אדם לא יהיה באהל טופו
 וגו' וכן בצאתו ברשות כדי שידע הדבר ויה"א
 משרות המלך מלאכי ענין ללויה.

לדעת ורימון

לדעת רשיי

וזה רמזה מורמיו

הקדושה ברו' וטעמה על שוליו רמוני תכלת כו' ופעמוני זהו צטובס כי הלא יקצה בכו' כי הלא כחצר היה פעמון בתוך הרמונים כך היה רמון בתוך הפעמונים כי פעמון ורמון היו מכודרים זה הלא זה. אך הוא מוסר לצינו לבתמים ללמדנו דעת כי אין טוב משמיקה וזוהו כי הפעמון היה פטין וזו העובל מתקשקש בתוכו כזורה הלא

המתקשקש חזק הפס והזוג שהדל המתקשקש הוא הפעמוני קולו בבוהו אל הקדש. וע"כ הוא מסל ורמז הרופו על דבור הפס והרמונים על תכלת וארגמן ותולעת פני פס הפסיה חלולות כהזמות. אשר לא יתמע קולו פני פס אל הסחוקות והעדר. הדבור ולמדנו ית' פלל נמצא בלבו כאלו הרמונים בתוך הפעמונים שהיה שמיקה ה' בין ב' דבורים. ב"ח כאלו הפעמון הוא בתוך הרמונים ללמד כי בין ב' שמיקה נדבר דבור ה' כי התי' הפעמיקה בפלים מהדבור פי בין ב' דבורים. שישחק ידבר דבור ה' הפעמון בין ב' רמונים. כי לא על חנם נתן הוא ית' פה אחד לאדם וכו' עינים הם לא ללמוד שהיו מה שיראה צמינו יגיד וזה יהיה לו. הינו לכלל חס הרזה עושים מלפסותו להביט רעו: עור' מוסר ב' גם לזה הלא הוא כי מלמד אשר יקו דבריו מועפים יהיה בנחה ובקול נמוך ולא בקולו קולות. וזהו אשר לוה ה' יהיה הזוג פעמבל המתקשקש בתוכו כלפון בתוך הפס שיסיה מזהב כי אין בכל המחנות פה שיטעה ממנו וזו ועגבל טיה' הקשקש כל כך נמוך חזק: ועל הג' הנמשכה גם הוא מהקדושה וזוהו דברי ריק ולעגט וליננות וההול והחוק וקטנה חלש ע"כ היה דבר ה' יהיה העגבל שהזוהו אל הלפון שיסיה של זהב ושיסיה פי הזוג והלש העגבל המתקשקש על פני החרץ נוכח הקרקע לרמוז ב' דבורים. ה' יהיה של מענה לפון דברים חשובים ויקרים כזהב ולא דברי ריקים ולפס חלש חזק שגוף ה' שחת חלש לו כעוף דברי כוזב חלש כעגבל שבזוג ופספס והלפון אל החרץ יבימו לרמוז אל פי האדם שיסיה דובר דברי נדיקים וענוה לדק ולא הוול וקלות חלש כעור מתחכים

העמק דבר:

קולו וגו' . האפסוס ביארו הפעמונים ברו' שיהא הקול מנין עליו שלא יתקן בבואו חס"ק . והוא פלל . שהרי ביוה"כ בקל"ק כללם שלא בפעמונים וזהויל היה גם כהן הדיוט נכנס לשמש בקפרה וכו' אין לו פעמונים . וזו ח"כ נה"י פי' ונאלחו הלא סי' ויהיה על הארץ לשרת קמי על כלל המעיל . דלילו על הפעמונים וסיו מיעט . וה"פ דהמעיל יהיה מנין על הארץ בשרתו . ח"כ הפעמונים עליו בבואו ונאלחו ויהיה זה הקול לכבוד או משום דשעין צניח חלויס נהלך ברגש . וכהיום הדיוטוס נלוו בקבוצ . הכל כה"ג ומשמש לבדו כהיכל ע"פ רוב . ע"כ נלך רגש כבוד . אכל יוכל להיות פזיק לו אורו הכבוד שנסים לפי חלק הכבוד בקול ויוצא בקול חס"ה ה' המעיל כולו תכלת מנין עליו באשר התכלת היה מעלה בלב כה"ג מחשבה קדושה כמו שהיה מרעבה לביניה . לו כמו מחשבות לפני ית' בחרוס כמו שזוהר חוט על התלת בציית . אלא דשם אינו אלא חוט ה' מועט שביארה כפי טלה . וזוה שהבה"ג מתקדש ומתרום אינו מניק לו השמעה קול הפעמונים שמשנה לכבוד . והאשר לפרט ויהי על הארץ לשרת סמטיל פועל גנרשבתו שאינו אלא לשרת . ולא להחזיר לפני ית' :

הנאות והדרושי:

ארבעה בגדים לבני אהרן ושמונה בגדים לאהרן הכהן. בין שמונת הבגדים היה מעיל האפור, שנעשה לפי דוגמא מיוחדת, ומלמדת עיטור עם קישוטים מיוחדים פעמוני זהב ורימוני תכלת. והתורה מסבירה את הטעם של פעמונים ורימונים אלה: «והיה על אהרן לשרת וגשמע קולו בבואו אל הקדש לפני ד' ובצאתו ולא ימות» (שמות כ"ח ל"ה). מפרשי התורה מתלבטים להסביר, אם כל הכוונה היא רק כדי להשמיע קול, בשביל מה היה צורך גם ברימונים? זאת ועוד, בפרשת פקודי, שם מסופר על ביצוע הדברים (כי בפרשת תצוה מדובר רק על הצוי) נאמר: «ויתנו את הפעמונים בתוך הרמונים על שולי המעיל סביב בתוך הרמונים» (שמות ל"ט כ"ה). ולמה נתנו הפעמונים בתוך הרמונים? ולמעשה יש בנושא זה פלוגתא בין רש"י והרמב"ן. את הפסוק «ועשית על שוליו רמוני תכלת וארגמן וגו' ופעמוני זהב בתוכם סביב» מסביר רש"י: «בתוכם» — ביניהם סביב, בין שני רימונים פעמון אחד דבוק ותלוי בשולי המעיל (שמות כ"ה ל"ג). והרמב"ן סבור אחרת, כי הרימונים חלולים ועשויים כמין רימונים קטנים שלא פתחו פיהם והפעמונים טמונים בהן ונראין

מתוכן וכו', כי אם לפי דברי רש"י לא היו הרימונים משמשים כלום, ואם לגוי למה היו עשויים כרימונים חלולים יעשה כמין תפוחי זהב, ועוד שהיה צדיק הכתוב לפרש במה יתלה הפעמונים ואם יעשה בהם הטבעות לתלותם בהן וכו' (שם שם, ל"א), מבהינת הלכת פוסק הרמב"ם בתלכות כלי המקדש ברש"י, ודברי הרוזש שלנו מבוססים על דברי הרמב"ן וסברתו.

חז"ל סבורים שבגדי הכהונה בכללם היו צריכים לשמש דוגמא וסמל מאלף לבני ישראל, וגם הפעמון והרימון מסמלים רעיון חשוב ונעלה. שני עצמים אלה: הפעמון והרימון, יש להם תכונות אוניוניות ביותר. הפעמון הוא כידוע רגיש מאד, על כל נגיעה קלה הוא צועק וזועק, הענבל מקשקש ומשמיע קול, ומשום כך נעשה הפעמון סמל לצעקה, להזעקה, להתעוררות וכו'. הפעמון כידוע ריק בפנים, הענבל הנע בתוך הנוג הוא ריק ומשום כך הוא משמיע קול ועל סמך זה נוצר הפתגם התלמודי — היינו דאמרי אינשי: אסתירא בלגונא (סלע אחד בלגין) קיש קיש קריא (מתקשקש ומשמיע קול, ואם היה מלא סלעים לא היה משמיע קול — ב"מ פ"ה דרש"י). מאידך הרימון הוא שקט, נח בשתיקה גמורה, אולם הוא מלא תוכן, הפרי מלא וגדוש, עד שאמרו: רבי מאיר רימון מצא, תוכו אבל, קליפתו דרק (הגיגה ט"ז ב'), סימן שיש תוך ויש מת לאכול וכן גרעיניו מתוקים מלאים מיץ, וחז"ל אמרו «מעטים דימוני» — אלו ההגדות שטעמן כרימון (שהש"ר «אבהגן»). מחשבני השבונות ספרו ומצאו שש מאות ושלוש עשרה גרעינים ברימון, המסמלים תרי"ג מצוות, ומכאן הביטוי הידוע: אפילו ריקנין שבין מלאים מצוות כרימון (ברכות נ"ז א').

שני עצמים אלה «הפעמון» ו«הרימון», מייצגים ומסמלים שני עולמות שני דורות, את הדור הצעיר ואת הדור המבוגר. הפעמון מסמל את הנוער, הוא רגיש, תוסס, ער, חי ומגיב, על כל נגיעה ונגיעה איננו עובר בשתיקה. תסיסה זו מביאה אמנם הרבה פעמים להקרבת עצמית ולהתרוטמות, אולם בדרך כלל מלווה תסיסה זו עם ריקנות, עם התפרקות, ריק מערכי רוח, ריק מתוכן, ללא כל קשר עם תולדות האומה, כאילו מתחיל אצלו עולם חדש. ברור שבכלל כלל יש גם יוצאים מן הכלל, וכבר אמרו חז"ל: אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו, יש קנקן חדש מלא ישן וישן שאפילו חדש אין בו (אבות פ"ד כ'), ומפרש הרמב"ם: לא תבחן היין בקנקניו כי יש קנקן חדש וכו' יין ישן וקנקן ישן ריקם ואין דבר בו, כן יש בחורים ששאלותיהם ותכמותיהם זכות, לא התערב בהם ספק כיון ישן שנברלו שמרין ממנו, ויש זקנים שאין להם חכמה כלל וכו', אולם מדברים על הכלל הגדול.

הרימון מסמל את הדור המבוגר, הוא שקט, רגוע, אדיש לכל דבר, אינו מתעורר ולמעמים אינו מגיב אפילו, אבל מצד שני הוא מלא, סגל לתוכו תורה וחכמה, מוסר ודרך ארץ, יש גם יוצאים מן הכלל אבל כאמור המדובר על הכלל, מצב שני הדורות יכול להטעות את האדם שיחשוב שהם שני עולמות נפרדים, שאין לאחדם, באה התורה ומלמדת אותנו בענין הפעמונים והרימונים שאחזות האומה ושלמותה תלויה דוקא בשילוב שני הדורות, היעוד הנבואי שלנו הוא «והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם», בבגדי כהונה הראו לנו דוגמא חיה לשלב את הפעמון בתוך הרימון. לא פעמון ריק מתוכן יעמוד בנפרד מהרימון אלא הפעמון יקבל את יניקתו מתוך הרימון המלא. עם הרוצה בקיומו ובעתידו מוכרח לשלב את שני הדברים יחד — «ולא ימות», ואם בכל הזמנים כך, כל שכן בימינו אנו זכינו להגיע לארץ הקודש משאת נפשנו, אנו מניחים את היסוד של ארץ אבות ובנים, חובה גדולה עלינו לשמור על עתיד האומה וקיומה ורק על ידי שילובם ומיזוגם של הפעמון והרימון גם יחד, נעליה ב"ה ונשמע קולו

בבואו אל הקדש, אם גבנה את ארצנו בקדושה וטהרה, במוסר ודרך ארץ, אז-ואז ישמע קול רוחני-מוסרי-תורני בעולם ונזכה להיות גם אור לגויים. רומזו רמזים אומרים שהמלה "פאר" ר"ת "לפעמן אומה רימון"; לפעמן ארץ רימון. אם נצליח להדק את הקשר בין הפעמן והרימון סביב הארץ וסביב האומה, נזכה להיות לכבוד ופאר לעמנו ולארצנו.

רעיון זה הננו מוצאים גם בקשר לתכשיט אחר של אהרן הכהן, והוא האורים ותומים, שקשה להגדיר אותו אם בתור בגד ואם בתור תכשיט. וכך אומרת התורה: "ונחת אל חושן המשפט את האורים ואת התומים והיו על לב אהרן בבואו לפני ד', אורים ותומים הוא כתב שם המפורש שהיה נותן בתוך כפלי החושן שעל ידו הוא מאיר דבריו ומתמם את דבריו (רשי' שמות, כ"ח ל'). ולכן הזמירם בה"א הידיעה, שהיו גודעים למשה על פי הדיבור, ולא הזכיר שיעשו אורים ותומים, כי לא היו מעשי אומנים, רק סוד מסוד למשת מפי גבורה והוא כתבן בקדושה והיה מעשה שמים (מלבי"ם). כתב זה היה מנבא עתידות לעם ישראל בכל שטחי המדינה ועניני בטחון (חוץ מהלכות ופסקי דינים שלא היה קובע, תואיל "ולא בשמים היא" ואפשר לפסוק הלכות מתוך התורה עצמה), כגון אם היתה שאלה "מי יעלה לנו בתחלה" (שופטים ב', י"ח) או המלך, משיח מלחמה או האב"ד הית פונה לכהן הגדול ושואל את השאלה הדרושה, כגון "מי יעלה לנו בתחלה" הכהן במעמד נאדר בקודש היה מתלבש ברות הקודש ואותיות מתוך אבני החושן היו מתבלטות, ואחרי כן היו מתרכזות עד שיוצאת שורה שלימה "יהודה יעלה". הוא הדין בקשר לשאלה "תאלך והכיתי בפלשתים האלה" (ש"א כג ב') או השאלה "ארדוף אחרי הגדוד הזה האשגנני?" (ש"א ל, ח'). היה סדר מסוים איך לבזק את השאלה, התשובה של האורים ותומים היתה יותר חזקה מאשר נבואה רגילה, כי נבואה רגילה אפשר לבטלה ואילו מה שנאמר באורים ותומים אינה מתבטלת לעולם. למה נקראו שם "אורים"? שמאירים את דבריהם, "ותומים", שמתממים את דבריהם (יומא ע"ג ב').

ונשאלת השאלה: למה זכו אבנים אלה שרוח הקודש היתה מתלבשת בהן? ולמעשה הלא היו גם אבנים אחרות על כתפות האפוד "ששה משמותם על האבן האחת וגו'" ולמה עליהם לא שרתה רוח הקודש? חז"ל מסבירים את זה ואומרים, אם כי בתורה כתוב "ואבנים חהיין על שמות בני ישראל שתיים עשרת על שמותם וגו'", אולם המציאות היתה שאי אפשר להסתפק עם שמותיהם של שנים עשרה השבטים בלבד, הואיל ובשמות השבטים הסרות האותיות: ה, ט, צ וקוף, ובכדי להשלים את האותיות החסרות הוסיפו מלמעלה שורה נוספת של שמות האבות: אברהם

יצחק ויעקב, ועוד היתה חסרה אות ט' הוסיפו בסוף שורה רביעית: "שבטי ישורון". וזהו הסוד של השראת השכינה, כי אבנים המרכזות בתוכן את שמות האבות והבנים גם יחד ונוסף על כך גם שבטי ישורון יחד, במסגרת אחת, ראויות הן להשראת השכינה; ואילו באבני כתפות האפוד, האבנים היו מסודרות ומפוצלות, חלק פה וחלק שם, ובמקום שיש פירוד ופיצול בין שבטי ישראל, אין מקום לשכינה ולברכה, והראיה — שאם כי האורים ותומים היו קיימים כל ימי הבית הראשון, מכל מקום אחרי שנתפלגה המלוכה לשתיים, שרב לא השתמשו באורים ותומים, הואיל ולא היה אחדות ושלוה בין עם ישראל.

ראיה ברורה והותכת, ששילוב הדורות ואיחודם במסגרת אחת — ברכה רבה צפונה בהם לעתיד העם ותקונו.

החתם סופר:

ונשמע קולו בבואו אל הקדש... אמנם הצניעות יפה לכל אדם לא כל שכן לגדולי הדור, אולם כל זה בעניני חולין, עניני יומיום, אבל בעניני קודש, כשהדבר נוגע לקדשי האומה, לקדושת החיים, בשעת הכרעת דבר הצוב וטרילי, על המנהיג לאשמיע את קולו ברמה, לדבר כנגיד ומצוה, בעוז ובאומץ, בהשמעת קול, ונשמע קולו בבואו אל הקדש.